

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne.

Viite:

Imppola, J. 2019. Tšekkoslovakian tasavallan tasavuosi- ja merkkimiesjuhlarahoja. Numismaatikko 55 (1), 28-30.

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jorma J. Imppola

Tšekkoslovakian tasavallan tasavuosi- ja merkkimiesjuhlarahoja

Vuosi 1918 on Tšekin ja Slovakian tasavalloille historiallisesti hyvin merkittävä. Kun Tšekkoslovakia ensimmäisen maailmansodan jälkeen tuli vapaaksi ja itsenäiseksi tasavallaksi, ei rauhansopimuksella oikeastaan luotu uutta maata, vaan perustettiin uudelleen vanha valtio. Ensimmäisillä vuosisadoilla jKr. maassa asui kelttiläisiä heimoja, joista huomattavimman, boijien, mukaan on saanut nimensä maan pääosa, Bohemia (Böömi), ja germaanisia markomanneja, joiden kanssa roomalaiset kävivät kauan sotia. Keskiajan alussa sinne tunkeutui slaavilainen tšekkien heimo, joka siitä lähtien on muodostanut väestön pääosan. Vähitellen syntyi tšekkiläinen kuningaskunta, joka käsitti suunnilleen nykyisen Böömin ja liitettiin 1000-luvun alussa Saksalais-roomalaiseen keisarikuntaan vapaana valtakunnanmaana.

Böömin valtakunnan historiassa tapahtui käänne vuonna 1526, kun kruunu siirtyi Habsburgien suvun hallitsijalle Ferdinand I:lle. Näin Böömin kohtalot liittyivät keisarisuvun vaiheisiin. Aluksi se kuitenkin oli valtakunnan päämaa ja sen ensimmäiset Habsburg-hallitsijat tyydyttivät tšekkien kansalliset ja uskonnolliset toiveet. Keisari Matiaksen (1612 – 1619) aikana alkoi kuitenkin saksalaisten väkivaltopolitiikka, jonka vaikutukset olivat tulevaisuudelle merkittäviä. Tšekkien kansannousu merkitsi 30-vuotisen sodan alkumerkkiä, mutta heidän jouduttua tappiolle Valkoisen vuoren taistelussa 1620 tuli maasta tosiasiallisesti Itävallan maakunta.

Washingtonin julistus 18. lokakuuta 1918

Syksyllä 1918 oli Itävalta-Unkarin kaksoismonarkia romahdustilassa. Yhdysvaltain presidentti Woodrow Wilson vaati osana 14 kohdan rauhanohjelmaansa, että kaksoismonarkian kansallisuuksilla tuli olla ”vapaimmat mahdollisuudet autonomiseen kehitykseen”. Lokakuun 14. päivä vuonna 1918 Itävalta-Unkarin ulkoministeri paroni István Burián von Rajecz anoi rauhaa 14 kohdan rauhanohjelman pohjalta. Hyvän tahdon osoituksena Itävalta-Unkarin vasta valtaantullut keisari Kaarle I antoi kaksi päivää myöhemmin julistuksen, joka muutti merkittävästi monarkian Itävallan puolta. Keisarillinen Itävalta muutettiin neljästä osasta (saksalainen, tšekkiläinen, eteläslaavilainen ja ukrainalainen)

koostuvaksi liittovaltioksi. Jokaista näistä hallitsisi kansallinen neuvosto, joka neuvottelisi keisarikunnan tulevaisuudesta Wienin kanssa.

Kuitenkin samana päivänä Tšekkoslovakian väliaikainen hallinto siirtyi sodassa Liittoutuneiden ympärysaltojen puolelle. Tämä väliaikaishallinto oli aloittanut itsenäisyysjulistuksen laatimisen 13. lokakuuta 1918 ja sai sen päätökseen 16. lokakuuta. Kyseisen dokumentin laativat Tomáš Garrigue Masaryk ja amerikkalainen kuvanveistäjä Gutzon Borglum. 17. lokakuuta T. G. Masaryk esitteli sen Yhdysvaltojen hallitukselle ja presidentille. Itsenäisyysjulistus julkaistiin Pariisissa 18. lokakuuta 1918.

Tšekin Keskuspankki juhlisti tätä Washingtonin julistusta laskemalla liikkeeseen 500 Tšekin kruunun hopeisen juhlarahan. Raha on 925 o/oo hopeaa, sen paino on 25 grammaa ja sen halkaisija on 40 mm. Rahaa lyötiin normaalilyöntisenä 5 000 kpl ja kiiltolyöntisenä 9 700 kpl. Normaalirahoissa on rihlattu reuna, kiiltolyöntirahojen reunassa on teksti ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA * Ag 0.925 * 25 g *. Rahojen jakelu yleisölle tapahtui valtuutettujen rahaliikkeiden kautta, joista sitä sai ostaa normaalilyöntisenä 750 – 850 CZK (30 – 35 €) ja kiiltolyöntisenä noin 1 000 CZK (40 €) hintaan. Rahat myytiin nopeasti loppuun, ja niiden hinta onkin hieman noussut noin 40 – 50 euroon.

Kuva 1. 500 CZK 2018 Washingtonin julistuksesta 100 vuotta. Normaalilyönti vasemmalla, kiiltolyönti oikealla.

Tšekkoslovakian tasavallan synty

18. lokakuuta 1918 Yhdysvaltojen valtioministeri Robert Lansing totesi, että Liittoutuneet ovat nyt sitoutuneet tšekien, slovakkien ja eteläslaavien asialle. Lansing ilmoitti, että 14 kohdan ohjelman kymmenes kohta – autonomia kansallisuuksille – ei enää riitä, eikä Washington voisi enää jatkaa rauhanneuvotteluita sen pohjalta. Tämä oli käytännössä kuolinisku Itävalta-Unkarin kaksoismonarkialle. Kansalliset neuvostot olivat jo ryhtyneetkin toimimaan jotakuinkin itsenäisten

valtioiden väliaikaishallintoina. Keskusvaltojen tappion olessa ilmiselvä 24. lokakuuta tapahtuneen Vittorio Veneton taistelun tappion jälkeen ottivat Tšekin poliitikot Prahan haltuunsa rauhanomaisesti 28. lokakuuta 1918, joka julistettiin myöhemmin Tšekkoslovakian tasavallan syntymisen päiväksi. Vallanvaihto toistui myös muissa merkittävässä kaupungeissa muutamien seuraavien päivien aikana. 30. lokakuuta slovakit antoivat Martinin julistuksen ja seuraavana päivänä oli Itävalta-Unkari hajonnut.

Tšekin Keskuspankki juhlisti tasavallan syntymisen 100-vuotispäivää laskemalla liikkeeseen 10 000 Tšekin kruunun kultaisen juhlarahan. Raha on 999,9 o/oo kultaa, sen paino on 31,107 grammaa ja sen halkaisija on 34 mm. Rahaa lyötiin normaalilyöntisenä 3 800 kpl ja kiiltolyöntisenä 8 200 kpl. Normaalirahoissa on rihlattu reuna, kiiltolyöntirahojen reuna on sileä. Rahojen jakelu yleisölle tapahtui valtuutettujen rahaliikkeiden kautta, joista sitä sai ostaa normaalilyöntisenä 32 000 CZK (1250 €) ja kiiltolyöntisenä noin 33 000 CZK (1 300 €) hintaan. Rahat myytiin nopeasti loppuun, ja niiden hinta onkin noussut tuntuvasti noin 2 000 euroon.

Kuva 2. 10 000 CZK 2018 Tšekkoslovakian tasavallan perustamisesta 100 vuotta. Normaalilyönti vasemmalla, kiiltolyönti oikealla.

Slovakian Keskuspankki juhlisti tasavallan syntymisen 100-vuotispäivää laskemalla liikkeeseen 10 euron hopeisen juhlarahan. Raha on 900 o/oo hopeaa, sen paino on 18,0 grammaa ja sen halkaisija on 34 mm. Rahaa lyötiin normaalilyöntisenä 3 250 kpl ja kiiltolyöntisenä 7 550 kpl. Rahojen rennassa on lehmuksenletikuvio. Rahojen jakelu yleisölle tapahtui valtuutettujen rahaliikkeiden kautta, joista sitä sai ostaa normaalilyöntisenä noin 22 € ja kiiltolyöntisenä noin 26 € hintaan. Rahat myytiin nopeasti loppuun, ja niiden hinta onkin noussut noin kaksin – kolminkertaiseksi eli 50 – 70 euroon.

Kuva 3. 10 € 2018 Tšekkoslovakian tasavallan perustamisesta 100 vuotta. Normaalilyönti vasemmalla, kiiltölyönti oikealla.

Tšekkoslovakian tasavallan synnyn merkkimiehet

1800-luvun lopulla pakotti vahva tšekkiläinen oppositio keisarillisen hallituksen huomattaviin myönnytyksiin, mutta menestykset vain kärjistikivät kamppailua, jonka tavoitteeksi tuli I maailmansodan sytyttyä 1914 Böömin ja Määrin irrottaminen Itävalta-Unkarin keisarikunnasta. I maailmansodan sytyttyä osoittivan tšekit ja slovakit heikkoa innostusta taisteluihin vanhojen vihollisten Saksan ja Unkarin rinnalla slaaveja, venäläisiä tai serbejä vastaan. Suuria joukkoja tšekkejä ja slovakkeja karkasi Venäjän rintamalta ja he muodostivat kenraali Milan Rastislav Štefánikin organisoimana Tšekkoslovakian Legioonan.

Tšekkien vapautusliikkeen huomattavimmat miehet T. G. Masaryk ja Edvard Beneš asettuivat johtamaan liittoutuneiden hyväksi suoritettuja vastarintatoimia, ja heidän oli pian pakko poistua maasta. Maanpaossa he järjestivät vastarinnan ja ne tšekkiläiset joukot, jotka sodan loppuvaiheessa taistelivat keskusvaltoja vastaan. T. G. Masaryk meni Länsi-Eurooppaan ja ryhtyi propagoimaan ajatusta, että Itävalta-Unkarin keisarikunta pitää hajoittaa ja Tšekkoslovakiasta pitää tulla itsenäinen tasavalta. Vuonna 1916, yhdessä Edvard Benešin ja M. R. Štefánikin kanssa, Masaryk perusti Tšekkoslovakian Kansallisen Neuvoston. Saadakseen Liittoutuneiden tunnustuksen työskentelivät Masaryk Yhdysvalloissa, Štefánik Ranskassa ja Beneš Ranskassa ja Britanniassa. Kun salaiset neuvottelut Liittoutuneiden ja Itävallan keisari Kaarle I:n välillä katkesivat, Liittoutuneet tunnustuvat Tšekkoslovakian Kansallisen Neuvoston kesällä 1918 tulevan Tšekkoslovakian hallituksen ylimmäksi elimeksi.

Tšekin Keskuspankki juhlisti tasavallan syntymisen merkkimiehiä laskemalla liikkeeseen 20 Tšekin kruunun käyttörahaa kolme eri erikoisversiota. Rahat ovat messinkipinnoitettua rautaa, niiden paino

on 8,43 grammaa ja niiden halkaisija on 26 mm. Rahoja lyötiin pienekkö määrä normaalilyöntisenä yleisölle Tšekin Valtionpankin konttoreiden kautta lunastettavaksi nimellisarvostaan. Rajoitus oli 3 sarjaa per asiakas. Rahat olivat suuri menestys ja 30. lokakuuta alkanut jakelu aiheutti yleisöryntäyksen ja rahat loppuivat tuota pikaa. Normaalilyöntisiä rahoja tulee lisää saataville heti ensi vuoden alusta. Rahoja lyödään myös kiiltolyöntisinä vuosilajitelmiin. Rahat ovat olleet valtava menestys ja niiden hinta onkin noussut moninkertaiseksi.

Kuva 4. Tasavallan synnyn merkkimiesten kunniaksi lyödyt 20 CZK käyttöjuhlarahat 2018. Henkilöinä vasemmalta alkaen T. G. Masaryk, E. Beneš ja M. R. Štefanik.